

Program proti šikanování

2022/2023

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Název a adresa všech škol a školských zařízení (dle rejstříku), pro které platí tento PPŠ:

Základní škola a Mateřská škola Přebice 46, 691 24

Adresa a ředitelství školy nebo

školského zařízení Základní škola a Mateřská škola Přebice

Přebice 46

Přebice 691 24

Jméno a příjmení ředitele Mgr. Marcela Mrkvicova

Telefon na ředitele 546 604 100

E-mail na ředitele zsprebice@seznam.cz

Obsah „Programu proti šikanování“

1. Definice šikanování
2. Stadia šikanování
3. Krizový plán pro počáteční stadium (v kompetenci školy)
4. Krizový plán pro pokročilé stadium (v kompetenci odborníků)
5. Preventivní aktivity zaměřené specificky proti vzniku šikanování
6. Seznámení žáků a jejich zákonných zástupců s programem proti šikanování
7. Závěr

1. Definice šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat

žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických

útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo

z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání,

loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či

ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat

i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky

pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).

- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu.

Příklady šikanování aneb Co je škádlení a co už je šikanování?

Výroky obětí počátečního stadia šikanování (doslovný přepis)

- nadávají mi,
- dělají mi naschvály,
- mají na mne poznámky, když přijdu po nemoci,
- když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet, tak mu poradí mne,
- když nejsem ve škole říkají učitelům, co není pravda,
- když něco provedou, snaží se to svalit na mne,
- když se učitel zeptá jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já,
- v hodině, když je písemka, tak z ničeho nic se ozve, abych neopisoval,
- všichni mají strašnou radost, když dostanu špatnou známku,
- když jsem služba, tak všichni udělají ve třídě nepořádek,
- nepouští mne mezi sebe, když si povídají,
- když si řeknu o sešit tak řeknou, že ho nemají dopsaný a pak ho půjčí někomu jinému.
- ve frontě na oběd mne předbíhají,
- povyšují se nade mne,
- nic mi nepůjčí,

- když něco udělám, hned to všem řeknou,
- plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou,
- ve výtvarné výchově si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a mají z toho strašnou srandu, když ho hledám,
- když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu radí a řeknou mu i výsledky. Ale mně ne. Když už mi poradí, tak špatně.
- když se učitel zeptá, kdo chybí, tak místo mého jména řeknou nějakou nadávku.

2. Stadia šikanování

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený

nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde

jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů

„vírem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

3. Krizový plán pro počáteční stadium

Postup při řešení počáteční šikany:

- 1. Odhad závažnosti onemocnění**
- 2. Rozhovor s informátory a oběťmi**
- 3. Nalezení vhodných svědků**
- 4. Individuální rozhovory se svědky (příp. konfrontace)**
- 5. Ochrana oběti**
- 6. Rozhovor s agresory (příp. konfrontace)**
- 7. Výchovná komise**
- 8. Rozhovor s rodiči oběti**
- 9. Práce s celou třídou**

1. krok - Odhad závažnosti onemocnění

- informovat ŠMP, VP, TU

- velmi důležité je určit, jestli daný problém vyřeším (je to moje?) anebo jestli už

problematika patří odborníkům (počáteční stadium, pokročilé stadium, neobvyklá forma šikanování - lynč)

4 kritéria:

- a) způsob chování a vypovídání obětí a svědků, je to moje pokud jsou otevření, ochotní pomoci a nesouhlasí se špatným chováním,
- b) závažnost a četnost agresivních projevů,

c) čas – jak dlouho šikanování trvá,

d) počet agresorů a obětí.

Oznámení vedení školy, nástin řešení a vymezení rolí (kdo, co bude dělat – jednotný postup).

2. krok - Rozhovor s informátory a oběťmi

- provádí ŠMP + VP v kabinetu

- rozhovor s informátory (rodič, kamarád, kolega – kdokoliv kdo na problém upozorní)

- nereagovat obranně

- nezpochybňovat

- důležité je chránit zdroj a obsah informací!

- dostanu-li signál od kohokoli – začnu třídu pozorovat (přímé varovné signály –

ověřování informací)

- důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat i jakoukoli „scifi“ výpověď, VŽDY

ověřit

- po odchodu informátora si vše zapsat

- rozhovor s obětí

- rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní nevěděli – možná pomsta

agresorů

- nereagovat obranně

- nezpochybňovat

- empatie, otevřenost

- důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat i jakoukoli „scifi“ výpověď ověřit

- neslibovat něco, co nemůžu splnit

- důležité je vše si zapsat pro další potřebu

3. krok - Nalezení vhodných svědků

- ŠMP , VP, TU

- spolupráce s informátory a oběťmi – vytipování svědků

- důležití jsou žáci, kteří sympatizují s obětí (sympatie x nesympatie oběti)

- ! nevybíráme si podle svých sympatií a podle jejich chování

- *výslech svědků nejlépe mezi čtyřma očima* (např. po vyučování, požádat o odnesení pomůcek

do kabinetu), aby ostatní nevěděli (ochrana oběti)

4. krok – Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

- *rozhovory individuálně !*

- nesmí se konfrontovat oběti s agresorem, ani jejich zákonní zástupci- přecházední konfliktu!

- **konfrontace svědků** (ale i tak max. 2 spolu) - pouze při protichůdných informacích

!OPATRŇ!

5. krok – Ochrana oběti

- zvýšená pozornost ve školním klimatu (třídním)

- zpřísnit dozory (ošetřit pohyb dětí na záchodech, cestě do školy) a časté nahlížení do třídy o přestávce (nenápadně)

- po dobu šetření je možné se souhlasem vedení nechat oběť doma

- doporučit rodičům odborníka v PPP, či v jiné instituci zabývající se touto problematikou

- praktický lékař.

6. krok – Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- *vnější obraz šikanování! (popis nemocného čili patologického chování)*

- nutnost poskládané mozaiky informací, (důkazy, musím mít jistotu o tom, co se ve třídě děje- vztahy)

- konfrontace agresor – agresor (při rozporuplnosti informací – opět max. 2)

2 linie – rozdělení řešení: Linie Agresor a linie Oběť

7. krok – výchovná komise

- za účasti vedení školy + metodik prevence + výchovný poradce + třídní učitel + rodič +

odborník = seznámení s problémem (postihy agresorů – odkaz na Metodický pokyn MŠMT

k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, čl. 7 – výchovná opatření

– napomenutí a důtka TU, důtka ŘŠ, snížený stupeň z chování, převedení do jiné třídy)

Nástin struktury výchovné komise:

- Úvod, přivítání – **vedení školy**

- Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – **vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)**

- Jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování –

vedení školy

Vyjádření zákonných zástupců

- Možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu

chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou).

- Seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola – **vedení**

školy

- Domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) - **TU**

- Zpětná kontrola (zda se situace zklidnila) - **TU**

- **Nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá**

opatření nepomohou - vedení školy

Pozn. zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva.

Z tohoto jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje (datum, struktura, závěr (na čem jsme se dohodli) podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí.

8. krok – Linie Oběť : rozhovor se zákonnými zástupci obětí – TU, ŠMP, VP (popř.

vedení školy)

– jiný den než výchovná komise, individuální setkání

- sdělení zákonným zástupcům, co jsme v dané věci zjistili (závěry zjištění, domluva na dalších opatřeních)

- časový horizont pro sledování situace (14 dní informace o situaci – rodinné a školní klima)

- **spolupráce (ochrana obětí)**

Kontakt na instituce / konkrétní odborník zabývající se problematikou šikany:

- Pedagogicko-psychologická poradna Hybešova 253/15, 602 00 Brno. Tel.: 543 426 000

- Pedagogicko-psychologická poradna odloučené pracoviště Židlochovice, 731 658 686.

- Praktický lékař (MUDr. MUDr. Ludmila Bartlová, 519 433 116)

- Středisko výchovné péče Brno(+420 544 216 178, info@svphelpme.cz)

- OSPOD Pohořelice (soc.pracovnice Bc. Renata Štursova, renata.stursova@pohorelice.cz).

- Policie ČR – obvodní oddělení Pohořelice, Loděnická 754, 691 23 Pohořelice. Tel.: 974 632 791

9. krok – Práce s celou třídou

- **uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě (VP, ŠMP, TU)**

- nastavení pravidel – (nutno dodržovat všichni!) **TU + ŠMP** a informování

pedagogického sboru

- třídu neustále sledovat

- ozdravení třídy – dlouhodobý proces

- při nezastavení problematiky šikanování kontaktovat ŠMP, VP (přivolání pomoci – instituce zabývající se touto problematikou)

Prevence – kamarádské vztahy a bezpečné klima.

4. Krizový plán při zjištění pokročilé šikany (3. – 5. stadium)

Postup při řešení pokročilé šikany:

1. Odhad závažnosti onemocnění

2. Ochrana oběti

3. Rozhovor s informátory, oběti

4. Žádost o vstup specializovaného zařízení

5. Vyšetřování odborníkem

6. Výchovní komise

7. Rozhovor s rodiči oběti

8. Práce s celou třídou

1. Odhad závažnosti onemocnění

- informovat ŠMP, VP, TU

· **chování, spolupráce, vztahy, celková atmosféra**

(„dusná atmosféra“, strach, napětí, nesvoboda; souhlas s jednáním a normami agresorů,

obviňování oběti, bagatelizace nebo popírání násilí, nespolupráce svědků, popírání, odmítání

vypovídat ze strachu z následků, ustrašenost oběti – popírání násilí, sebeobviňování)

· **závažnost a četnost agresivních projevů**

(brutální projevy výsledkem delšího vývoje šikanování, i psychické formy psychoteroru)

· **doba, po kterou šikanování probíhá**

(z výpovědí – déle než tři měsíce – rozvinutější forma)

· **počet obětí a agresorů**

(větší počet agresorů i obětí – náznak nastolení destruktivních skupinových norem)

2. Ochrana oběti, 3. Rozhovor se svědky, informátory

- provádí ŠMP, VP, provádí písemný zápis

- **zajištění bezpečí oběti, příp. informátora** (pravidelná setkání, telefonický kontakt, zajištění odborné péče, cílené sledování oběti, docházky, stanovení ochránců oběti)
- **zvýšení pedagogického dozoru na rizikových místech, v rizikových situacích**
- chránit a zabránit prozrazení informátora
- rozhovor s informátory, oběti – dokumentace poskytnutých prvotních údajů, důkazů

4. Žádost o vstup specializovaného zařízení

- informovat ŠMP, VP nebo vedení školy
- **kontaktování externího servisního zařízení – odborník na vyšetřování šikany-**

Policie ČR – Obvodní oddělení Pohořelice, 974632798

OSPOD Pohořelice:

OSPOD Pohořelice (soc.pracovnice Bc. Renata Štursova, renata.stursova@pohorelice.cz).

5. Vyšetřování odborníkem

- poskytnutí dosavadních dostupných informací, zajištění organizačních podmínek vyšetřování – místnost, součinnost)

6. Linie agresor - výchovná komise

Nástin struktury výchovné komise:

- Úvod, přivítání – **vedení školy**
- Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – **vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)**
- Jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování – **vedení školy**
- Vyjádření zákonných zástupců
- Možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou).
- Seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola – **vedení školy**
- Domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) - **TU**
- Zpětná kontrola (zda se situace zklidnila) - **TU**
- **Nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá**

opatření nepomohou - vedení školy

Pozn. zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva.

Z tohoto jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje (datum, struktura, závěr (na čem jsme se dohodli) podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí.

7. Linie obětí - rozhovor s rodiči obětí

- TU, ŠMP, VP (popř. vedení školy)

– jiný den než výchovná komise, individuální setkání

- sdělení zákonným zástupcům, co jsme v dané věci zjistili (závěry zjištění, domluva na dalších opatřeních)

- časový horizont pro sledování situace (14 dní informace o situaci – rodinné a školní klima)

- **spolupráce (ochrana obětí)**

8. Práce se třídou

- **uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě (VP, ŠMP, TU)**

- s celou situací je obeznámen pedagogický sbor

· **oznámení o potrestání agresorů** před celou třídou – vyjádření stanoviska a postoje školy

· **léčba skupiny** - intervenční program ve spolupráci s odborníky, restrukturalizace

třídy nejčastěji rozbití stávající skupiny

o vždy vyloučit ze skupiny jádro agresorů

o sestavit nově konstelaci žáků – pozitivní tendence, přítomnost „hvězdy“

o realizace vnějšího nátlaku – kázeňská opatření, výchovná opatření

o spolupráce se servisními zařízeními

5. Preventivní aktivity zaměřené specificky proti vzniku šikanování

Ve všech ročnících budeme zařazovat do výuky průběžně preventivní aktivity, dále budeme úzce spolupracovat s občanským sdružením Nesehnutí Brno a budeme využívat nabídky jejich preventivních besed, v případě potřeby intervenčních programů.

6. Seznámení žáků a jejich zákonných zástupců s programem proti šikanování

Varovné signály aneb Čeho by si měl pedagog spolu s rodičem všimnout?

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.

- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto

možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.

7. Závěr

1. Kontrolou provádění je statutárním orgánem školy pověřen zaměstnanec:

Metodik prevence rizikového chování Mgr. Marcela Karasová

Zaměstnanci školy byli s tímto plánem seznámeni na pedagogické radě.

1. Rodiče jsou seznámeni se školním Programem proti šikanování

- a) prostřednictvím přednášky pro rodiče
- b) na třídních schůzkách – program v písemné podobě
- c) kdykoliv na požádání rodiče

Zpracovala: Mgr. Marcela Mrkvicová